

ЛЕКСЕМЫ СА ЗНАЧЭННЕМ КОЛЕРУ
Ў ПАЭЗІІ ГЕНАДЗЯ БУРАЎКІНА

Асіпчук А. М.

УА «Гродзенскі дзяржаўны аграрны ўніверсітэт»
г. Гродна, Рэспубліка Беларусь

Паэзія Генадзя Бураўкіна вызначаецца пранікнёным лірызмам, тонкім адчуваннем чалавечай існасці, адметным бачаннем навакольнага свету. Выкарыстоўваючы шырокі спектр мастацкіх сродкаў, паэт стварае запамінальныя вобразы малюнкаў прыроды, паказвае супярэчлівыя праявы жыцця, гістарычныя падзеі і г. д.

Для большай выразнасці найперш зрокавых карцін Генадзь Бураўкін звяртаецца да лексем са значэннем колеру. У прааналізаваных творах па частаце ўжывання самымі распаўсюджанымі з'яўляюцца лексемы са значэннем *сіняга* і *блакітнага* колераў, якія выкарыстоўваюцца як у прамым значэнні (*сінія* арэлі, *сінія* матчыны вокны, *сінія* званочки, *блакітныя* вочы і інш.), так і ў пераносным. Менавіта ў пераносным значэнні яны служаць эпітэтамі (*сіняя* пушча, *сіні* дымок, *сіняе* Палессе, *блакітны* вецер, *блакітны* туман і інш.); уваходзяць у склад метафар (навальніцы *сіняе* крыло, *блакітнавокая* радзіма, *блакітныя* паясы рэк і інш.); параўнанняў (тут азёры, як неба, *сінія*; жнівеньскія зоры *сінія*, нібыта верасы; о неба, ... табой, як *сіняю* хусцінкаю, я любай плечы ахіну і інш.). Па часцінамоўнай прыналежнасці пераважаюць прыметнікі, аднак сустракаюцца прыклады і лексем-назоўнікаў (незабудак *сінь*, паўдзённы *блакіт*), і адзінкавы выпадак прыслоўя: (Я іду на кліч ласіны, Да бароў смалістых еду. І за мною – *сіне-сіне*: Васількамі дні па следу...) [1, с. 74-75].

З чым жа асацыіруецца *сіні* (*блакітны*) колер на думку аўтара, акрамя традыцыйнага ўяўлення пра блакітнае неба, *сінія* азёры, *сінія* кветкі валошак і незабудак? Адказ знаходзім у наступных радках: І з завоблачнай стыні Апаў на лугі Крыкам кнігаўкі *сіні* – *Ціхі колер тугі...* [1, с. 113]; Восень зноў надыходзіць – І ў мяне на душы, Як і ў роднай прыродзе, *Ціш і сіняя* шыр [1, с. 87]; Лісця чаромхі вячэрняя споведзь. Вусны дыханне спалохана ловаць. *Сіняя ціша* зоркі калыша [1, с. 112]; Я аддаў іх [вершы] табе, Самай гордай з сучасных багінь. Ты скажы – і яшчэ прынясу я ахвотна. Можаш іх раздарыць. Ды адзін літасціва пакінь – Той, што, як васілёк, Непрыкметны, *блакітна-самотны...* [1, с. 183]; Ды ўсё не так, як некалі было. І як ні горка ў гэтым прызнавацца – Прайшло маё *блакітнае юнацтва*, Сплыло маё

ружовае вясло [1, с. 90-91]. Як відаць з прыведзеных прыкладаў, *сіні* (*блакітны*) колер увасабляе цішыню, спакой, чысціню, шчымлівую тугу, а таксама светлую і бесклапотную пару юнацтва. І нездарма паэт супрацьпастаўляе *сіні* і *блакітны* змрочнаму *чорнаму* колеру. Напрыклад, у вершы “Паліцай” кантраст будзеца наступным чынам: І за ім, як злосная ваўчыца, Што згубіла недзе ваўчанят, Будзе вечна следам валачыцца *Чорны жах блакітных вачанят...* [1, с. 60]. Падобную кантэкстуальную апазіцыю знаходзім і ў радках, прысвечаных страшным наступствам Чарнобыля: Цьмянее *незабудак сіль*, З лістоты піць не хочучь птушкі. І *кроплі чорныя* на ўсім – Нібыта д’яблавы вяснушкі [1, с. 199]. Зафіксаваны яшчэ адзін прыклад ужывання дадзеных лексем: Я ведаю адно: Няма на свеце зямлі, Дзе я хацеў бы вечна жыць, Акрамя той, дзе *сінія дасвеціці* І *чорныя* пахілыя *крыжы* [1, с. 306]. Тут, на нашу думку, рэзкага, непрымірымага супрацьпастаўлення няма, паколькі аўтар з цэпльнэй і заміланнем ставіцца да родных мясцін, дзе аднолькава дарагія і *сінія дасвеціці*, і *чорныя крыжы* як сімвал не столькі смерці, колькі продкаў, што жылі і былі пахаваны на гэтай зямлі.

У цэлым стаўленне паэта да *чорнага* колеру рэзка негатывнае. Гэта колер смерці, болю, страху, адчаю. Верш “Якога колеру вайна” сведчанне таму: А я ж у памяці нясу Яшчэ жахлівы колер *чорны* – Заледзянелы *чорны* сум Удоў і сірат незлічоных... І *чорны* дым парахавы, Дзе *чорны* воран на магіле, І *чорны* колер у травы, Што агнямітамі палілі... [1, с. 128]. А вось у вершы “Чорны чалавек” Генадзь Бураўкін папярэджвае свайго чытача пра небяспеку вяртання таталітарызму, фізічнага і маральнага знішчэння чалавека. Атмасфера прыгнечанасці, насцярожанасці падмацоўваецца менавіта паўторам лексем-прыметніка *чорны*: Нада мною *чарнакрылым* воранам вісне прадчуванне – Быць бядзе: *Чорны* чалавек з партфелем *чорным* Назіраю за мною ўслед ідзе. ... Каб я стаў лагодным і пакорным, Сціплым і бяздумным, як усе, *Чорны* чалавек з партфелем *чорным* варту сваю пільную нясе [1, с. 307-308].

Не выклікаюць захаплення ў аўтара *карычневы* і *шэры* колеры. Паэт звязвае *карычневы* колер са змярцвеннем у прыродзе і спустошанасцю ў душы лірычнага героя: *Карычневага* не люблю Ні на палянах, ні ля плота, Калі злятае на зямлю Ужо аджытая лістота. ... Услед старому жураўлю Яно гразіцца сцюжай ранней... *Карычневага* не люблю. Яно – як метка вымірання [1, с. 354 – 355].

Шэры увасабляе сабой будзённасць і аднастайнасць, пазбаўленую фарбаў і эмоцый, а часам і звычайную пасрэднасць: Вакол яго будзённасць *шэрая* Людской паводкаю вірыла, А за спіной вялізным

чэравам Шумеў, бурчэў паўдзённы рынак [1, с. 284]; Каму б я верыў, каб не ты? Мне б дзень быў *шэры*, каб не ты [1, с. 173]; Куды ні глянь, пануе *шэрасць*, Паўзе чыноўніцкая раць... Так мала тых, хто ўмее сеяць! Так многа тых, хто хоча жаць! [1, с. 354]. Лексемы са значэннем шэрага колеру ў дадзеных прыкладах прадстаўлены прыметнікам *шэры* і назоўнікам *шэрасць*. І вайне таксама ўласцівы *шэры* колер: – Якога колеру вайна? – Мая дачка ў мяне спытала. І я падумаў, што яна – Пад колер *шэрага* метала, Пад колер *шэрых* шынялёў, Пад колер *шэрых* папялішчаў, Пад колер пылу тых палёў, Дзе ў гільзы злосна вецер свішча [1, с. 127].

Неадзначным у паэзіі Генадзя Бураўкіна з’яўляецца *белы* колер. Так, у вершы “Снежная імпрэсія” словазлучэнні *белы снег*, *белы цень*, *белы дзень*, *белы след*, *белы свет*, *белы клён*, *белы сон* дапамагаюць стварыць зрокавы малюнак зімовага дня ў горадзе, калі мяце завіруха і ўсё навокал быццам спіць. Прыметнік *белы* тут выконвае функцыю эпітэта. Вобраз завеі аўтар стварае і пры дапамозе метафары, у склад якой уваходзіць лексема *белы*: Завея рве свае пухавікі, Па твары б’е халоднай *белай* лапай [1, с. 92]. У прыведзеных прыкладах *белы* – колер холаду і чысціні, эмацыянальна даволі стрыманы. Аднак у вершы “Якога колеру вайна” *белы* колер набывае драматычнае гучанне: Якога ж колеру вайна? Уладна ў памяці ўсплывае Бінтоў шпітальных *белізна*, Матулі галава сівая, І страху *пабялелы* твар, І *белы* колер маскхалата, І снег, што ўжо не раставаў На вуснах паўшага салдата [1, с. 127-128]. Лексемы са значэннем белага колеру прадстаўлены назоўнікам *белізна*, дзеепрыметнікам *пабялелы*, прыметнікам *белы*. Прыметнік *сівы* ў дадзеным кантэксце аўтар падае як сінонім да слова *белы*. А снег, што не растае на вуснах салдата, – сімвал смерці, незваротнай страты, трагізму вайны.

Самым жыццесцвярджалым у палітры фарбаў паэта стаў *зялёны* колер, колер вясны, надзеі, прыроды: Над спакоем загонаў, Над журбою людзей Засвяціўся *зялёны* – Весні колер надзей [1, с. 113]; А нам з табой упарта сніцца Сцяжынка вузкая мая, Бязрозак юных завушніцы, Рабін *зялёная* сям’я [1, с. 48]; Заўсёды мне вочы слязою замглены, Калі зажурацца і глянуць услед Высокія клёны, Шумлівыя кронь І свет наш *зялёны*, *Зялёны* мой свет [1, с. 393].

Безумоўна, колеравая гама ў паэзіі Генадзя Бураўкіна значна багацейшая. Мы ж спыніліся на аналізе найбольш пашыраных лексем са значэннем колеру, якія надаюць адметны каларыт творама аўтара, робяць яркімі і запамінальнымі мастацкія вобразы.

ЛІТАРАТУРА

Бураўкін, Г. Выбраныя творы / Генадзь Бураўкін. – Мінск: Кнігазбор, 2009. – 536 с.